

Motion

1977/78:1982

av Georg Andersson m. fl.

med anledning av propositionen 1977/78:182 angående viss alkohol-forskning, m. m.

I propositionen 1976/77:108 (bil. 3) föreslogs vissa förstärkningar av forskningen kring alkoholproblemen. Bl. a. föreslogs att tre forskartjänster skulle inrättas, två med samhällsvetenskaplig inriktning och en med vårdinriktning. Riksdagen antog detta förslag (UbU 1976/77:24, rskr 1976/77:292). Det framhölls därvid att UHÄ borde få i uppdrag att inom en ram av 750 000 kr. lämna förslag i fråga om dessa tjänsters närmare inriktning och placering.

UHÄ tillsatte en arbetsgrupp med uppdrag att fullgöra det ovannämnda uppdraget. Arbetsgruppens förslag har remissbehandlats. Ärendet har därefter behandlats av två planeringsberedningar och av UHÄ:s styrelse. Såväl planeringsberedningen för utbildning för administrativa, ekonomiska och sociala yrken samt de samhällsvetenskapliga och juridiska fakulteterna som planeringsberedningen för sektorn för utbildning för vårdyrken samt de medicinska, odontologiska och farmaceutiska fakulteterna har i likhet med UHÄ:s styrelse ställt sig bakom förslaget att en av tjänsterna, professuren i vårdforskning med särskild inriktning på alkohol- och drogmisbruk, skall placeras vid universitetet i Umeå och bli gemensam för samhällsvetenskaplig och medicinsk fakultet.

Nästan alla remissinstanser med anknytning till det sociala fältet och arbetsmarknaden tillstyrker arbetsgruppens förslag. Hit hör delegationen för social forskning, institutet för social forskning, Arbetslivscentrum, SPRI, socialhögskolorna, landstingsförbundet, LO och TCO.

Kritiken mot förslaget kommer främst från forskare med anknytning till institutionen för alkohol- och narkotikaforskning vid Karolinska institutet. Detta framgår också av propositionen 1977/78:182, i vilken det sägs att ett tjugotal forskare "bl. a. i en särskild skrivelse framfört kritik mot UHÄ:s förslag".

Forskarna vill i likhet med alkoholpolitiska utredningen (APU) ha till stånd en samordning av forskningsresurserna till institutionen för alkohol- och narkotikaforskning vid Karolinska institutet. Denna tanke avvisades emellertid av flera remissinstanser.

För att redovisa ett samlat underlag för regeringens ställningstagande till de alkoholpolitiska frågorna tillsattes i februari 1976 en beredningsgrupp för dessa frågor. Gruppen avgav i december 1976 en rapport (Ds S 1977:1), där man framförde sina förslag mot bakgrund av den omfattande remissopinionen på APU.

Beredningsgruppen delade remissinstansernas uppfattning att den utökade alkoholforskningen främst borde ligga inom den samhällsvetenskapliga sidan. Vidare tillstyrkte beredningsgruppen remissinstansernas förslag om utvidgning av forskningsområdet till att avse även narkotika och andra beroendeframkallande medel.

När det gäller forskningsorganisationen avvisade också beredningsgruppen att ett fristående institut skulle skapas.

Det är mot denna bakgrund UHÄ:s förslag och nu regeringens förslag skall ses. Förslaget från UHÄ tillgodoser de synpunkter som framförts i remisser med anledning av APU och i remissvaren över den av inom UHÄ tillsatta arbetsgruppens preliminära förslag.

Regeringen föreslår nu att samtliga tre tjänster bör placeras i Stockholm. Som skäl härför anför föredragande statsråd "att forskningen kring alkoholproblem är av utpräglat tvärvetenskaplig art. De tvärvetenskapliga aspekterna torde särskilt i ett uppbyggnadsskede bäst kunna tas till vara om forskningsresurserna samlas på en ort."

Beträffande den tredje tjänsten i vårdforskning föreslås att den benämns vårdforskning med särskild inriktning på alkoholmissbruk. Huvudvikten bör ligga på forskning kring vårdbehov som har samband med bruk och missbruk av alkohol och kring därtill hörande vårdformer, vårdinnehåll och behandlingseffekter inom social vård och hälso- och sjukvård. Statsrådet anför vidare: "Med denna inriktning finner jag det naturligt att tjänsten placeras vid universitetet i Stockholm."

Gentemot regeringens förslag kan åtskilligt anföras. Eftersom APU:s förslag om att bygga ut institutionen vid Karolinska institutet till ett institut för alkoholforskning avvisades och det fortsatta beredningsarbetet utgått ifrån detta förhållande finns inga hållbara argument för att samla alla tjänster i Stockholm.

Beträffande möjligheterna till tvärvetenskapliga kontakter kan det äga viss giltighet att samarbetet mellan alkoholforskare underlättas av att tjänsterna ligger på samma ort. Förutsättningarna är lika goda i Umeå och av andra skäl mera motiverade – om de tre nu föreslagna forskartjänsterna skall sammanföras till en ort. UHÄ och de flesta remissinstanserna förordar emellertid ett tvärvetenskapligt samarbete *mellan alkoholforskning och annan forskning* för att förhindra en alltför stark koncentration på alkohol som symptom med den följderna att man ägnar sig för litet åt orsakssammanhangen. För den typen av tvärvetenskapliga kontakter är det snarast en fördel att alkoholforskarna är placerade på olika orter.

Regeringens förslag att förlägga två tjänster till Stockholms universitet och en till Karolinska institutet är inte heller ett tillmötesgående av forskarnas synpunkter. Av det skälet är det ännu svårare att förstå regeringens förslag till lokalisering av tjänsten som professor i vårdforskning med särskild inriktning på alkoholmissbruk. Det vore enligt vår mening en fördel för alkoholforskningen i landet om även andra universitet kunde erhålla ökade resurser att

bedriva forskning inom detta område. Missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel är inte enbart ett Stockholmsproblem, och Stockholm är inte eftersatt när det gäller forskningsresurser inom detta område.

I verkligheten förhåller det sig tvärtom så, att alkohol- och drogmissbruk har mycket intressanta geografiska variationer. Strukturomvandling och arbetsmarknadsproblem har ofta samband med missbruk i olika former. Stockholm har redan i dag utan tvekan en betydligt större forskningsorganisation inom såväl det medicinska som det beteendevetenskapliga området, vilken ägnar sig åt hithörande och angränsande frågor. I detta sammanhang kan nämnas Karolinska institutet, institutet för social forskning, centrum för arbetslivsforskning och förstärkningen det senaste året av den samhällsvetenskapliga forskningen med bl. a. professurer i arbetspsykologi och socialt arbete. Att alltid bygga ut forskningsresurserna där verksamheten redan är ordentligt etablerad leder till ständigt ökade klyftor mellan de större och mindre universiteten. Denna form av självgenererande process kan inte accepteras. Vi har på det beteendevetenskapliga området fått en forskningspolitisk utveckling, där Stockholmsregionens dominans hela tiden förstärks av att där finns forskare som ständigt arbetar för att utvidga sin egen organisation, medan övriga orter med färre forskare har betydligt svårare att hävda sina rättmätiga intressen. Denna utveckling måste brytas.

I lokaliseringsfrågan för tjänsten i vårdforskning finns trots att föredragande statsråd föreslår en något klarare avgränsning i förhållande till UHÄ:s förslag ingen anledning att frånga Umeå som placeringsort.

Tvärtom är det i motsats till vad statsrådet anför naturligt att tjänsten med denna inriktning placeras vid universitetet i Umeå. Det finns en livaktig och vital tvärvetenskaplig forsknings- och utredningsverksamhet kring alkohol och droger, vilken är väl anknuten både till fältet och utbildningen inom Umeå högskoleregion.

Förutsättningen för en tvärvetenskaplig forskningsinsats torde vara nog så gynnsam vid ett mindre och lokalmässigt sammanhållet universitet som i Stockholm, med två högskoleenheter involverade.

Antalet tjänster inom de medicinska och samhällsvetenskapliga fakulteterna vid Umeå universitet är väsentligt mycket mindre än vid övriga universitet. Det har i flera år påtalats i petitasammanhang att Umeå universitet härvidlag måste ges samma förutsättningar som äldre fakulteter har. Därtill måste framhållas att det framför allt i Stockholm vid sidan av universitets- och högskoleorganisationen finns en institutforskning som saknar motstycke. Det är mot den bakgrunden allvarligt att en forskartjänst av det slag UHÄ föreslagit inte förläggs till universitetet i Umeå.

UHÄ har i sitt förslag funnit att det "vid universitetet i Umeå finns en väl etablerad forskning av varierande slag med inriktning på såväl hälso- och sjukvård". I det s. k. Vilhelminaprojektet som syftar till att utveckla samarbetsformer inom hälso-, sjuk- och socialvård samt att främja en i vid

mening social samhällsplanering deltar forskare och lärare från bl. a. socialmedicin, sociologiinstitutionerna för socionomutbildning i Umeå och Östersund. Socialstyrelsen har i början av detta år föreslagit regeringen att Vilhelminaprojektet skall utvecklas i en fast forskningsstation. Projektet, som bedrivs i samarbete med socialstyrelsen, Västerbottens läns landsting och Vilhelmina kommun, har rönt stort intresse. Så t. ex. är ett liknande projekt, men för ett helt län, under utveckling i Norrbotten.

Man kan också i detta sammanhang hänvisa till vad som sägs i kommittédirektiven för lokalisering av ny verksamhet till Västerbottens län (Dir. 1977:63).

Regeringen gav i beslutet den 6 mars 1975 socialdepartementets sjukvårdsdelegation i uppdrag att i samråd med landstingsförbundet utreda frågan om s. k. hälsocentra. Sjukvårdsdelegationen tillsatte den 24 juni 1975 en arbetsgrupp med uppgift att belysa de frågor som innefattades i utredningsuppdraget samt att därvid klarlägga avgränsningen och sambandet mellan hälso- och sjukvården.

Arbetsgruppen har speciellt beaktat problematiken kring det s. k. Vindelnsprojektet och anser att vissa förhållanden talar för ett sådant projekt. Speciellt värdefullt skulle enligt arbetsgruppens mening vara om forsknings- och utvecklingsverksamhet med ledning från högskolan i Umeå kunde knytas till ett eventuellt Vindelnsprojekt. Detta skulle svara mot ett eftersatt forskningsbehov inom det aktuella vårdområdet. Utredaren bör därför i samråd med Västerbottens läns landsting studera möjligheterna att på sikt knyta viss forsknings- och uppföljningsverksamhet till högskolan i Umeå i samband med en eventuell tillkomst av ett hälsocentrum i Vindeln.

Utredningsmannen för i ett délbetänkande (DsB 1977:11) fram ett förslag till hälsocentrum i Vindeln med anknytning till viss forsknings- och uppföljningsverksamhet vid Umeå universitet (s. 15). UHÄ har i sitt yttrande över detta förslag bl. a. anfört följande:

UHÄ har också nyligen lagt fram förslag om placering av en professur i alkoholforskning med inriktning mot vård vid universitetet i Umeå. I sin långtidsbedömning för budgetåren 1979/80–1983/84 har UHÄ vidare anmält att utbyggnaden av forskningsorganisationen inom området socialt arbete i nästa etapp bör avse universitetet i Umeå. De nu nämnda tjänsterna bör vara av intresse även för verksamheten vid det planerade hälsocentrat.

Eftersom arbetsgruppens förslag fören decentraliserad syn på fördelningen av forskningsresurserna fått ett sådant betydande stöd hos remissinstanserna, finns det enligt vår mening inga hållbara skäl att frångå UHÄ:s förslag om placeringen av den vårdinriktade professuren i Umeå.

Med hänvisning till vad som anförts hemställs
att riksdagen bemyndigar regeringen att inrätta en tjänst som
professor i vårdforskning med särskild inriktning på alkohol-
missbruk vid universitetet i Umeå.

Stockholm den 23 maj 1978

GEORG ANDERSSON (s)

BENGT WIKLUND (s)

KARL-ERIK HÄLL (s)

MARIANNE STÅLBERG (s)

ARNE NYGREN (s)